

RŪŠIS

Rūšį suvokiame kaip visumą operacijų, kurios keičia semantinių vaidmenų ir gramatinių funkcijų atitikimus. „Aktyvinės“ (veikiamosios rūšies) konstrukcijos paprastai suvokiamos kaip atspindinčios numanomą semantinių vaidmenų ir gramatinių funkcijų atitikimus, pvz., subjektas tranzityviniame sakinyje atspindi agentą arba eksperimentą, bet nuo šio numanomo atitikimo pasyvinėse ir medialinėse (vidurinės rūšies) konstrukcijose nukrypstama:

meistras nuėmė plyteles
plytelės buvo (meistro) nuimtos
plytelės (meistrui) lengvai nusiėmė

Rūšis gali būti suvokiama plačiau ar siauriau. Siauriau suprantama rūšis keičia vaidmenų ir gramatinių funkcijų atitikimus, bet argumentų struktūros nekeičia. Taikant platesnį apibrėžimą į rūšį įeina ir argumentų skaičių didinančios ar mažinančios operacijos. Pvz. kauzatyvai prie bazinės veiksmožadinės formos argumentų struktūros prideda kauzatorių:

*Žinojau, kad visur **pagėrė** pieno ir iškeliavo be kompanijos.*
Vytautas Bubnys, 1997, DLKT

*Moteris **pagirdė** mažylį šilta arbata.*
Vanda Juknaitė, 2000, DLKT

Kauzatyvo, kaip priklausančių leksikai, čia neaptarsime. Rūšies domenui čia priskiriame dvi gramemas: pasyvą (neveikiamąją rūšį) ir mediumą (vidurinę rūšį). Mediumo kaip rūšies gramemos statusas yra kontroversiškas, nes kai kurios mediumo konstrukcijos atspindi argumentų skaičiaus mažinimą; tačiau didelė dalis vidurinės rūšies konstrukcijų argumentų struktūros neliečia.

Morfologiniu lygmeniu, pasyvas yra kaitybinis reiškiny: pasyviniai dalyviai sudaromi reguliariai, jų reikšmės numatomos, taip pat numatomos pasyvinių konstrukcijų reikšmės. Mediumas užima tarpinę poziciją tarp kaitybos ir žodžių darybos. Ten, kur medialinė konstrukcija keičia veiksmožodžio argumentų struktūrą, ji artėja prie žodžių darybos, pvz., veiksmožodžių *kelti* (dvivietė predikacija) ir *keltis* (vienvietė predikacija) santykis primena darybinę veiksmožodžių *kelti* ir *kilti* santykį. Tačiau kitais atvejais šis argumentų struktūros skirtumas nėra toks akivaizdus, plg.

*Labai patogu žaislus laikyti kibire, kurio dangtis iki galo **nenušiima**.*
Tavo vaikas, 2003, DLKT

Konstrukcija *dangtis nusiima* negali atspindėti vieno argumento predikacijos, nes agento vaidmuo čia būtinas; ši veiksmožadinė forma yra dalis tam tikros sintaksinės konstrukcijos su tam tikra konstrukcine reikšme; tiksliau čia operuoti rūšies konstrukcijos idėja, nei šią konstrukcinę reikšmę traukti į formos *nusiima* leksines savybes. Mediumas apima visą eilę smulkesnių rūšies konstrukcijų, kurios skalėje nuo žodžio darybos prie kaitybos užima įvairias pozicijas. Atskirų konstrukcijų pozicijų minėtoje skalėje toliau neaptarsime. Akivaizdu, kad požiūris į morfologinį statusą lemia ir leksikografinę traktuotę: jeigu formų *kelti* ir *keltis* santykis

laikomas darybiniu, žodynuose reikėtų išskirti dvi leksemas. Akademiniis *Lietuvių kalbos žodynas* (LKŽ, www.lkz.lt) sangražinių veiksmažodžių kaip atskirų leksemų neišskiria, bet lietuvių kalbos gramatikos (LKG, DLKG) pripažįsta sangražinius veiksmažodžius, su atitinkamais nesangražiniais susijusius darybiniu santykiu. Iš tikrųjų darybos ir kaitybos riba nėra visai griežta, o vidurinei rūšiai kaip visumai šiuo atžvilgiu vienokį arba kitokį statusą priskirti būtų sunku.

PASYVAS (NEVEIKIAMOJI RŪŠIS)

Bendras pasyvinių konstrukcijų bruožas yra aukščiausio gramatinių funkcijų hierarchijoje argumento — paprastai agento arba eksperimento — išstūmimas iš gramatinio subjekto pozicijos. Toliau galima skirti asmeninį pasyvą, kuriame tiesioginis objektas (kartais kitoks objektas) įkeliamas į subjekto poziciją, ir beasmeninį pasyvą, kuriame subjekto pozicija lieka neužimta. Šių dviejų pasyvo atmainų funkcijos taip pat skiriasi. Asmeninio pasyvo funkcija yra pragmatinio pobūdžio: jis įkelia pacientą į aukščiausio pagal diskursinį iškilumą argumento poziciją, arba kitaip tariant įnumamos temos poziciją (kurią aktyvinėje konstrukcijoje užima agentas/eksperimentas). Beasmeniam pasyve kalbama apie įvykius ir situacijas su formaliai neišreikštu agentu arba eksperimentu, kuris visada interpretuojamas kaip žmogus. Kadangi beasmenis pasyvas sudaromas iš intranzityvinių veiksmažodžių, objekto tematizacijos funkcija šiuo atveju yra neaktuali.

Pasyvinės konstrukcijos morfologinės raiškos priemonės susideda iš pagalbinio veiksmažodžio *būti* ir esamojo arba būtojo laiko pasyvinių dalyvių formų.

Pasyvo pagalbinis veiksmažodis pagal kilmę yra jungtis *būti*. Vienoje pasyvo atmainoje, kurią čia vadinsime statiniu pasyvu, veiksmažodis *būti* iš esmės vis dar yra jungtis. Plg.

Kalvės durys buvo atidarytos.

Raimundas Kašauskas, 1995, DLKT

Subjekto būseną žymintį dalyvį čia galima pakeisti būdvardžiu *atdaros*, ir išeitų gryna jungties konstrukcija. Būtent taip ir interpretuosime ir čia aptariamą konstrukciją su pasyviu būtojo laiko dalyviu, skirtingai nei konstrukcijas, kuriose *būti* funkcionuoja kaip pagalbinis veiksmažodis. Pastarąsias iliustruoja toks pavyzdys:

Jau 1569 m. spalį buvo atidarytos dvi klasės vyskupo giminaičių vaikams.

Paulius Rabikauskas, 2002, DLKT

Čia seka *buvo atidarytos* nėra kompozicinė: visuma žymį būsenos pakeitimo įvykį. Šiuo atveju kalbėsime apie dinaminį perfektą. Tad vertinant abu čia aptariamus pavyzdžius galima konstatuoti homonimijos situaciją. Dar vieną problemą sudaro perfektinės formos. Jose pagalbinio veiksmažodžio perfekto formos yra *buvęs/buvusi*, *buvo buvęs/buvusi* ir pan. gana nuosekliai supaprastinamos praleidžiant dalyvį. Rezultatas yra tokia perfekto forma:

Lietuvių patarlės [...] rodo, jog šis gynybinis mechanizmas jau seniai yra pastebėtas.

Danguolė Beresnevičienė, 2003, DLKT

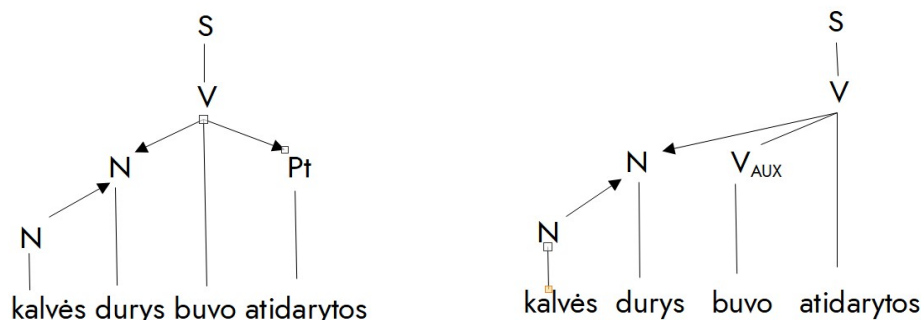
Šiame konkrečiame pavyzdyje *yra pastebėtas* negali būti interpretuojama kaip jungties konstrukcija, nes *pastebėtas* nežymi būsenos: perfektas šiame pavyzdyje yra patirtinis. Tačiau veiksmažodžio *atidaryti* atveju perfektas gali būti ir rezultatinis, kas svarbu interpretuojant tokią konstrukciją su pagalbinio veiksmažodžio esamojo laiko forma kaip:

Kalvės durys yra atidarytos.

Nustatyti, ar šiuo atveju turime statinio pasyvo, ar dinaminio pasyvo rezultatinio perfekto pavyzdį, dažnai sunku, bet neryškumą perfekto atveju gali panaikinti tokie laikorieveiksmiai kaip *jau anksčiau* ir pan., todėl teisėta manyti, kad ir šiuo atveju turime reikalo su homonimija. Būsenos pakeitimą žyminčių veiksmažodžių atveju patirtinis perfektas kartais, vengiant šios homonimijos, reiškiamas formos be pagalbinio veiksmažodžio perfekto formos redukcijos:

Kalmanovičius, anot šaltinių, yra buvęs deportuotas iš Izraelio už šnipinėjimą Rusijos naudai [...]
Romualdas Ozolas, 2002, DLKT

Kaip aukščiau minėta, pasyvo pagalbinis veiksmažodis pagal kilmę yra jungtis. Tad šį gramatikalizacijos procesą iš jungties į pagalbinį veiksmažodį interpretuojame ir kaip sintaksinį pokytį: dalyvis, kuris pirminėje konstrukcijoje yra priklausomas nuo jungties, tampa regensu ir buvusi jungtis įgyja specifikatoriaus statusą.

Toliau atskirai aptarsime dinaminį ir statinį pasyvą, pagaliau ir beasmenį pasyvą, kuris gali būti tik dinaminis.

DINAMINIS ASMENINIS PASYVAS

Prototipiniame dinaminiame pasyve pacientas užima teminę poziciją informacinėje struktūroje, agentas dažniausiai lieka neminėtas:

Svečias buvo mandagiai paprašytas išeiti.
Bronius Bušma, 1995, DLKT

Iš subjekto pozicijos išstumtas agentas/eksperimentas gali sintaksinėje struktūroje pasirodyti kaip kilmininku žymimas agento komplementas:

Dainininkai buvo lydimi policijos eskorto, salės būdavo pilnos.
Kauno diena, 2000, DLKT

Sintaksinėje struktūroje atstovaujamo arba neatstovaujamo agento vaidmenį gali atlikti ne tik žmogus, bet ir gyvūnas arba gamtos jėga. Šiuo atžvilgiu asmeninis pasyvas skiriasi nuo beasmensio, kurio agentas/eksperientas visada yra žmogus:

Keli svarbūs mano popieriai buvo išnešti oro srovės ir kybojo ant saulogrįžių lapų.

Viktoras Katilius, 1996, DLKT

Dinaminės pasyvinės formos nesudaro aktyvinės formos atitinkančios paradigmos. Jos taip pat, kaip aktyvinės formos, gali būti suskirstytos pagal laiką (esamąjį, būtajį, būsimąjį), tačiau beveik nėra atskirų perfektyvinių formų (perfekto, pliuskvamperfekto ir būsimąjo perfekto formos yra homoniminės su neperfektyvinėmis atitinkamų laikų formomis arba su statiniu pasyvu), o esamojo ir būtojo laiko dalyvių priešprieša, iš dalies atspindinti veiksmo priešpriešą, neturi atitikmens aktyvinėje sistemoje. Pasyvinių formų homonimija gali apimti iki trijų formų:

durys buvo atidarytos

1. ‚buvo atdaros‘ (statinio pasyvo būtas laikas)
2. ‚kažkas atidarė duris‘ (dinaminio pasyvo būtas laikas)
3. ‚kažkas buvo atdaręs duris‘ (dinaminio perfekto pliuskvamperfektas)

Esamojo ar būtojo laiko dalyvio pasirinkimas yra iš dalies suderintas su veiksmožodžio veiksmu: esamojo laiko dalyvis dažnai būna susijęs su imperfektyviniu veiksmu, būtojo laiko dalyvis — su perfektyviniu. Plg.

Tačiau ir tuos, po kurių langais kasama duobė naujam statiniui, galima suprasti.

Verslo žinios, 2005, DLKT

Mokykloje po laiptais grindyse buvo išpjauta anga ir iškasta duobė, kurioje slėpėsi Paukštelis ir Žvalgas.

Justinas Sajauskas, 2001, DLKT

Konstrukcijoje *duobė buvo kasama* atskaitos laikas yra vykstančio proceso užimamos laiko atkarpos viduje (inkliuzijos santykis), o vartojant perfektyvinę konstrukciją *duobė buvo iškasta* procesas kaip visuma įeina į atskaitos laiką.

Ši dalyvio ir leksinio kamieno aspektinių požymių dermė ne visur galioja. Perfektyvinio veiksmožodžio esamojo laiko dalyvis vartojamas habitualinėse situacijose, kai kalbama apie laike neribotą grandinę įvykių (imperfektyvinė perspektyva), iš kurių kiekvienas atskirai suvokiamas kaip visuma (perfektyvinė perspektyva):

Mokytojos, o ypač atkakliosios pionierių vadovės, muštravo vaikus. Nė vienas neliko nuošaly. Pats nelanksčiausias būdavo pastatomas kur nors gale ir privalėjo būti statistas.

Nijolė Ambrazaitė, 2005, DLKT

Imperfektyvinių veiksmožodžių būtojo laiko dalyvis dažnai vartojamas žymint tiksliai laike neapribotą praeities procesą arba situaciją, į kurią žiūrima retrospektyviai (nėra atskaitos laiko inkliuzijos santykio):

Rytų Azijoje šis lieknas, elegantiškas medis laikytas laimę nešančiu ir dažnai aptinkamas pavaizduotas meditatyvinėje tapyboje kaip nužymintis dvasinio augimo kelią

Arūnas Sprausius, 2003, DLKT

BEASMENIS DINAMINIS PASYVAS

Beasmenis dinaminis pasyvas sudaromas iš intranzityvinių veiksmažodžių ir iš tranzityvinių veiksmažodžių, kurie gali būti vartojami be vardažodinio objekto. Nesant objekto, kuris galėtų būti įkeltas į subjekto poziciją, ši pozicija lieka tuščia. Nors ir panaikintas sintaksinėje struktūroje, atitinkamos aktyvinės konstrukcijos subjektas iš semantinės struktūros nedingsta: jis interpretuojamas kaip neapibrėžtas arba apibendrintas agentas arba eksperimentas — žmogus arba žmonių grupė. Jeigu vartojamas esamojo laiko dalyvis, interpretacija yra generinė — kalbama apie žmones apskritai, apie tam tikroje vietoje arba tam tikru laiku gyvenančius žmones ir pan.:

Šiuose namuose vaikštoma be batų, tai pirma.

Mantas Areima, 2007, DLKT

Kai vartojamas būtojo laiko dalyvis, subjektas gali būti interpretuojamas arba kaip generinis, arba kaip specifinis neapibrėžtas:

Nuo perkėlos Lukiškėse į pilį keliauta kairiuoju Neries krantu, pro vėlesnes Šv. Jokūbo bažnyčias [...]

Menotyra, 2002, DLKT

Pasitaisiau apsiausto apykaklę, nukračiau nuo skrybėlės rasą ir stumtelėjau vartus. Jie atsivėrė tyliai: turbūt tu buvo pasirūpinta iš anksto — vartus ištepė, kad nedžergėtų ir necyptų.

Saulius Tomas Kondrotas, 2004, DLKT

Tai, kad formaliai neišreikštas subjektas-agentas (arba eksperimentas) turi būti žmogus, yra pastovus konstrukcinis beasmenio pasyvo požymis. Ten, kur beasmenė konstrukcija su pasyvinio dalyviu nurodo ne į žmogaus veiklą ar situaciją, o į gamtos reiškinių, konstrukcija nepriskirtina beasmeniui pasyvui, o evidencialumui; pvz., šame pavyzdyje konstrukcija yra inferencinė:

Naktį gan smarkiai ir gausiai palyta.

Henrikas Algis Čigriejus, 1995, DLKT

Taip pat ten, kur prie beasmenės konstrukcijos su pasyvinio dalyviu prijungiamas kilmininku žymimas agento komplementas, konstrukcija gali būti tik evidencinė, nes beasmenis pasyvas turi savo semantinėje struktūroje gyvą subjektą agentą, kurio pozicija sintaksinėje struktūroje yra užblokuota.

Lapės stovėta kone prie kiekvieno lango ir žiūrėta vidun į miegančiuosius, o Kintanos palangėje ji paliko už skiedrelės užkliuvusių plaukų kuokštą.

Saulius Tomas Kondrotas, 2004, DLKT

STATINIS PASYVAS

Statinis pasyvas sudarytas iš jungties *būti* ir būtojo laiko pasyvinio dalyvio. Jis žymi ne procesą, o būseną. Ši būseną gali būti užbaigto telinio proceso rezultatas, ir tuomet galime kalbėti apie rezultatinį pasyvą. Tokiame rezultatiniame pasyve veiksmažodis paprastai buna perfektyvinis.

Kadangi prie rezultato privedęs procesas nėra dėmesio centre, agentas paprastai lieka neišreikštas.

Jos plaukai visada tobulai nudažyti ir sušukuoti.

Andrė Eivaitė, 2008, DLKT

Kitokio pobūdžio yra „kontaktinis“ statinis pasyvas. Jis sudaromas iš veiksmazodžių, kurie nežymi objekto būsenos pakeitimo, o paviršutinį poveikį arba pavuršutinio kontakto sudarymą, kurio rezultatas yra tam tikra erdvinė konfigūracija. Čia priklauso statiniai pasyvai su tokiais pasyviniais dalyviais kaip *užverstas, apsuptas, nutviektas, užlietas* ir pan. Šie dalyviai būna perfektyviniai, kaip rezultatinio pasyvo atveju. Ryškus skirtumas toks, kad perteikiama būsena nebūtinai suponuoja ankstesnį šią būseną sukėlusį įvykį. Agento komplementas šiuo atveju yra privalomas, bet semantiškai jis nereiškia agento, o su objektu kontaktuojantį mediumą (gamtos objektą):

Kaip byloja tekstai, Šambalos karalystė yra apsupta snieguotų, ledynais žėrinčių viršukalnių žiedo.

Jurga Ivanauskaitė, 1996, DLKT

Kambarys buvo nutviektas mėnesienos.

Bitė Vilimaitė, 1996, DLKT

Prie šių veiksmazodžių prisišlieja iš mentalinį poveikį reiškiančių veiksmazodžių, tokių kaip *priblokšti, pritrenkti, apimti, persmelkti*, sudarytas statinis pasyvas. Ir šiuo atveju paprastai būtinas agento komplementas, nes mentaliniams procesams būtinas išorinis stimulus, kuris paprastai turi būti išreikštas, nors gali būti ir kontekstualiai suvokiamas.

Amalija tebebuvo priblokšta Vakarės pamokslo, todėl padėtį teko gelbėti man.

Nijolė Raižytė, 2003, DLKT

Žinoma, visi mes norime būti kažkuo daugiau, ne vien natūra, prigimtimi. Visi mes persmelkti tokio noro.

Bronius Radzevičius, 1996, DLKT

Statinis pasyvas turi dar vieną variantą, kuris nesutelkia dėmesio nei į tulinį procesą, nei į jo rezultatą, o apibūdina objektą vardindamas jo atsiradimo aplinkybes (lokalizaciją erdvėje arba laike), techniką arba autorystę. Pasyvinis dalyvis yra imperfektyvinis, skirtingai nei rezultatiniame pasyve — šiuo atveju objekto atsiradimas, jo egzistencija yra suponuojama, ne teigiama. Šį variantą galima vadinti charakterizuojančiu statiniu pasyvu. Keli pavyzdžiai pagal charakterizuojančios informacijos tipą:

(i) lokalizacija laike, erdvėje

Ši gotikinė Vilniaus katedra statyta po 1419 m. gaisro, jos statyba rūpinosi Vytautas Didysis.

Statyba ir architektūra, 2003, DLKT

Ar toros tekstas rašytas Lietuvoje — nuspręsti labai sunku, tai gali tik specialistas [...]

Atgimimas, 2008, DLKT

(ii) būdas, aplinkybės

Paveikslas pieštas tamsiai mėlynais bei pelenų spalvos dažais ant kartoninio pagrindo.

Vaida Blažytė, 2007, DLKT

(iii) autorystė

Pažaislio kūrinys tapytas mažiau prityrusio meistro.
Jonas Sidaravičius, 1994, DLKT

MEDIUMAS (VIDURINĖ RŪŠIS)

Konstrukcijoms, kurias čia vadiname medialinėmis, lietuvių kalbos gramatikoje tradiciškai taikomas sangrąžos pavadinimas. Šis pavadinimas turi istorinę motyvaciją: žymiklis *-si-* istoriškai yra enklitinė sangrąžos įvardžio forma. Dabartinėje kalboje šio žymiklio funkciją apibūdinti kaip sangrąžinę yra problemiška, turint omenyje, kad tipiškose sangrąžos situacijose šis žymiklis negali būti vartojamas:

Buvome įą nufilmavę su vaizdo kamera, — pasakoja Justina. — Kai pamatė save ekrane, labai susižavėjo.
Kauno diena, 1997, DLKT
(*kai pasimatė ekrane, susižavėjo)

Šiuo metu tos žymiklio *-si-* funkcijos, kurias galima vadinti sangrąžinėmis, atitinka susiaurintą sangrąžos supratimą, kurį toliau apibūdinsime kaip natūraliąją sangrąžą. Dabartinėje kalboje rūšies konstrukcijos, į kurias kaip morfologinis komponentas įeina žymiklis *-si-*, priklauso kalbų tipologijoje skiriamam mediumo (vidurinės rūšies) domenui. Aptarsime kiekvieną konstrukciją atskirai.

Natūralioji sangrąža apima situacijas, kai agento ir patiento sutapimas yra norma, o jų nesutapimas yra nukrypimas nuo įprastos, numanomos situacijos. Čia priklauso, pvz., kūno priežiūros situacijos (*praustis, skustis, rengtis...*), nes

Lapelis greitai nusiprausė, susišukavo, švaresnį švarkelį užsimetė.
Jurgis Jankus, 1997, DLKT

Natūralus savitarpis apima situacijas, kurios nagali būti suvokiamos be savitarpio, pvz., susitikimą, pokalbį, kovą ir pan.:

Jūrmaloje susitiko Baltijos šalių prezidentai.
Naujasis židinys, 1995, DLKT

Jeigu situacija gali būti suvokiama be savitarpio, forma su žymikliu *-si-* nurodo, kad poveikis iš abiejų pusių sudaro vieną įvykį, ne du arba kelis atskirus įvykius (šiuo požiūriu plg. *pasibučiavo* ir *pabučiavo vienas kitą*):

Vyriškis priėjo prie jos, juodu pasibučiavo, prisiminiau vaizdelį dangaus ir kalno fone...
Jurga Ivanauskaitė, 2003, DLKT

Autobeneficientinėje konstrukcijoje žymiklis *-si-* nurodo, kad agentas tuo pačiu metu yra situacijos beneficentas, gauna iš jos tam tikrą naudą:

Atrišo kelionmaišį, išsiėmė buteliuką ir užpylė ant žaizdos spirito.
Anielius Markevičius, 1996, DLKT

Kartais žymiklis *-si-* atitinka sangrąžos įvardžio naudininkui (*nusipirko* = *nupirko sau*), tačiau daugelio atvejų šis žymiklis tik apibūdina subjektą kaip įvykiu suinteresuotą asmenį, pvz. *pasiskambinti* ≠ *paskambinti sau*):

*Kai moteris smarkiai susirgo, sukarščio ir **pasiskambino** į greta namų esančią polikliniką, jai patarė kreiptis ten, kur prisirašiusi.*

Kauno diena, 2000, DLKT

Antipasyvinė konstrukcija verčia tranzityvinius veiksmažodžius intranzityviniais, nustumdama objektą į antrąjį planą arba paneigdama poveikį objektui. Pavadinimas motyvuotas tuo, kad ši konstrukcija yra tarsi veidrodinis atspindys pasyvo, kuris nustumia agentą į antrąjį planą.

Pirminis objektas išvis praleidžiamas, arba pasirodo prielinksninės frazės pavidalu:

*Moterų pasakojimu, labiausiai **kandžiojasi** anaipol ne dideli, grėsmingai atrodantys šunys, o mažiukai.*

Kauno diena, 2001, DLKT

*Dirbtuvėse meistrų dar nematyti, tik vienas, tasai toks apykurtis, **knibinėjosi** prie varstoto.*

Henrikas Algis Čigriejus, 1995, DLKT

*(plg. Sėdi jis ant šaltų grindų, nevalgęs, purvinas, ir **knibinėja** kokį niekutį, rastą po suolu ar lova.*

Bronius Radzevičius, 1996, DLKT)

Antikauzatyvinė konstrukcija žymi situacijas, kai būsenos pasikeitimo procesas vyksta savaime, be agento poveikio:

*Abidvi išgirdo, kad paklodė tik čyrkšt!.. — perplyšo, ir visi daiktai, surišti į vidų, **išsibarstė** į gatvės pliurę: raudoni, žali, balti...*

Romualdas Granauskas, 1998, DLKT

Antikauzatyvinės formos vartojimas neprieštarauja prielaidai, kad procesą gali sukelti agentas žmogus (tai gali iš konteksto paaiškėti), tačiau pati forma nuo šios kauzacijos atsiriboja:

*Bet apskaičiuoti, kiek žmogus gyvendamas randa, kiek praranda, nesusėjo, nes kameros durys **atsidarė** ir įėjo prižiūrėtojas.*

Bronius Bušma, 1995, DLKT

Facilitatyvinė konstrukcija žymi situaciją, kurioje vysta objekto būsenos pakeitimas, kuris be agento veiklos negalėtų įvykti, tačiau tam tikros objekto savybės lemia, kad būsenos pakeitimas pasiekiamas be ypatingų pastangų, tarsi tai būtų savaiminis procesas.

*Stiklinė stalviršio plokštė lengvai **nusiima**, tačiau neslidinėja, todėl drąsiai pasistatyti kavos puodelį ar vyno taurę, tikina įmonės savininkas.*

Kauno diena, 2002, DLKT

Vienas veiksmažodis su vidurinės rūšies žymėjimu gali dalyvauti keliose šios rūšies konstrukcijose. Pvz., facilitatyvinėse (*dangtis lengvai nusiėmė*) ir antikauzatyvinėse (*langas atsidarė*) konstrukcijose vartojami tranzityviniai veiksmažodžiai vartojami ir autobeneficientinėje konstrukcijoje:

*Mokytojas **nusiima** akinius, ilgai trina stiklus ta pačia purvina nosine.*

Birutė Junuškaitė, 1999, DLKT

*Aurimas pakilo, **atsidarė** langas.*

Jurgis Buitkus, 2008, DLKT

Leksikalizacijos atvejai. Ši apžvalga apima tik produktyvius tipus. Būdingas jų bruožas yra tas, kad medialinės formos sudaro opozicines poras su mediojo žymėjimo neturinčiomis

(„aktyvinėmis“) formomis. Yra ir atvejų, kai formos su žymikliu *-si-* ir be jo sudaro retesnio tipo, sinchroniškai sunkiau paaiškinamą priešpriešą, arba tokios priešpriešos išvis nėra. Pastaruoju atveju galima kalbėti apie *media tantum* — vien tik medialines formas turinčius veiksmažodžius, pvz., *džiaugtis*:

Tegul nors dabar užsimiršta ir džiaugiasi susitikimo akimirka.

Algirdas Pocius, 2007, DLKT